

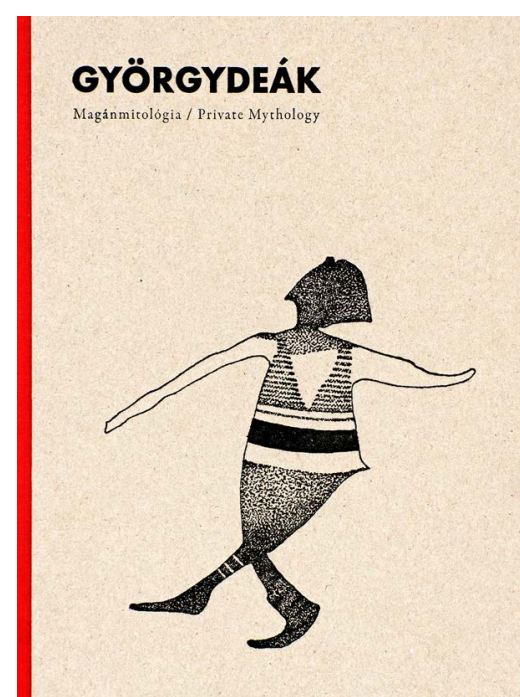
Jász Attila

Magány- mitológia

Cédulák

Györgydeák György életműalbumába

Magánmitológia,
Művészetek Háza, Veszprém,
2020, 190 oldal

[rinocéroszbőrdarab] Ha az ember vízpart mellett lakik, előbb-utóbb intimebb kapcsolatba kerül a víz által kimosott kövekkel, kavicsokkal, fákkal és egyéb hordalékajándékokkal. Talán csak fel kell ismerni a megfelelő pillanatban, hogy mit üzen általuk a víz. A tenger, a folyó, a tó. Derek Jarman filmrendező a tengerparton gyűjtögette ezeket a jeleket és rendezte el őket kertjében objektékké, Kopi Mundi Zoltán a Dunakanyarban látta bele a talált uszadékfákba a kiszabadítandó manókat. Györgydeák György egész életét a Balaton mellett töltötte, használta és elfogadta a víz ajándékait. Nem véletlenül juthatott hát eszébe, hogy bárkát készít, mint Noé, és abban menti meg számára fontos kincseit.

„tíz apró semmis tárgyat helyezett beléje
egyenként felmutatta őket
egy gyufaszál egy pénzérme egy sliccgomb
egy kulcs egy portugál bélyeg
egy elkopott ráspoly egy gyűszű
meg valami furcsaság
aminek nem mondta meg a nevét...”

(Tolnai Ottó: Nem könnyű)

[vízpart] Kérdés, ha nem tudom, hogy egész életében mennyire fontos volt Györgydeák György számára a vízpart, gondolok-e ilyesmire művei kapcsán. Gondolunk-e? Talán igen, mert ezen keresztül megértünk valamit, ami a művein túl van. Például, hogy milyen fontos adalék, hogy a kenuja és vízpartjának részlete egész oldalon belekerülhetett az albumba. És a kenesei strand kerítésének illusztrációi, díszítései. Hamisítatlan Györgydeák-figurák a mulandóság színpadán.

[eredetvizsgálat] Györgydeák György monográfusa, Tóth Eszter hihetetlenül alaposan és pontosan követi szövegében az életmű alakulását műfajok szerint, legtöbbször nemzetközi kontextusban is elhelyezve ezt a nálunk olyannyira egyedi művészetet. Az egész kötet szerkesztése is az ő munkáját dicséri, a harminc évet átfogó, katalogizáló képektől a szöveg megfelelő helyére illesztett személyes dokumentumokig. Kiváló, nyilvánvalóan sokévi munkáját még jobban kihangsúlyozza az életmű-katalógus gyönyörű és egyedi – Györgydeák műveihez méltó – kivitelezése.

[találtárgy] Ahogy és amiért Tolnai Ottót elvarázsolja Györgydeák alkotói módszere, a talált tárgyak olyan megtisztítása, hogy a személyességből valami egyetemes lehessen – a környezete, tehát saját és családja használatai tárgyainak applikálása műveibe – teljesen rokon Tolnai költői törekvésével, hogy saját mikrokozmoszán keresztül mutassa meg a makrokozmoszt. Így, innen tehát hangoltságuk és barátságuk is azonnal érthető. Tolnai ugyanazt csinálja, mint Györgydeák, és fordítva. Saját magukon keresztül hitelesítik világukat. Tolnai számára így lesz Györgydeák és világa is beépíthető saját költői univerzumába, ahogy ezt nagyívű, 23 oldalas, egy orrszarvú állatgondozójáról (ez se véletlen, bár Gy. Gy. borzokat gondozott) szóló kötet címadó versében, a *Nem könnyűben* elmeséli.

„nem könnyű
az orrszarvú mellett
a borzokkal is bajlódni”

[barlangrajz] Tolnai rajongása és szomorúsága („úgy halt meg, hogy nem írtam volt róla”) teljesen érthető, átérezhető. Nagyon rokon világokban mozognak, nemcsak gyűjtőszendélyük miatt, hanem gyaníthatóan közös képzőművészeti érdeklődésük miatt is. Egészen véletlenül (mintha persze lenne ilyen!) Tolnai rátalál egy világhírű katalán festőre, aki Észak-Afrika rajongója lesz, sivatagi talált tárgyakat és a természetes anyagokat (például teveürülék) használ fel homokszín képein. Tolnai Miquel Barceló képei kapcsán írt francia-magyar nyelvű gyönyörű kötetete éppen akkor jelenik meg, amikor Györgydeák hazatérve nyugat-szaharai expedíciójukról, nem tud elszakadni az ott látott ősi barlangrajzok és -festmények motívumvilágától, és barátaival – akikkel együtt volt a Szaharában – csoportos kiállítás szerveznek Kapolcson. (Talán az sem véletlen, hogy e recenzió szerzője éppen ott és akkor kapja ajándékba a Magyarországon hozzáférhetetlen Tolnai-kötetet magától a költőtől. Bár utólag kiderítve Tolnai nem emlékszik rá, hogy Barcelóról beszéltek volna Györgydeákkal, miközben meglátogatta őt akkor kenesei házában.)

[mesefonál] Ami roppant szembetűnő még az ízléses, egyedi albumot lapozgatva oda-vissza, előre-hátra vagy bárhol kinyitva, hogy Györgydeák képcímei mennyire pengeélesek. Iro-nikusak, viccesek, és mindig van bennük egy kis csavar, ami valami többletet is hozzáad a műhöz, annak szerves része, amitől a cím nemcsak narratív módon jelzi, hogy mit szeretne

a művész kifejezni, hanem történetté emeli. „Egysoros költeményé”, ahogy ő maga mondja. Még inkább mesévé, hiszen általában így szereti meghatározni művei háttérszellemiségét. „Már az első grafikáimban benne voltak ezek a meseszerű vonalak, figurák. Ez vagyok én, nem tudok ezektől a formáktól elszakadni. Vannak köztük állatok, nem mindig valós állatok, inkább a képzőművészetben leképezett másuk, de vannak emberi figurák is.”

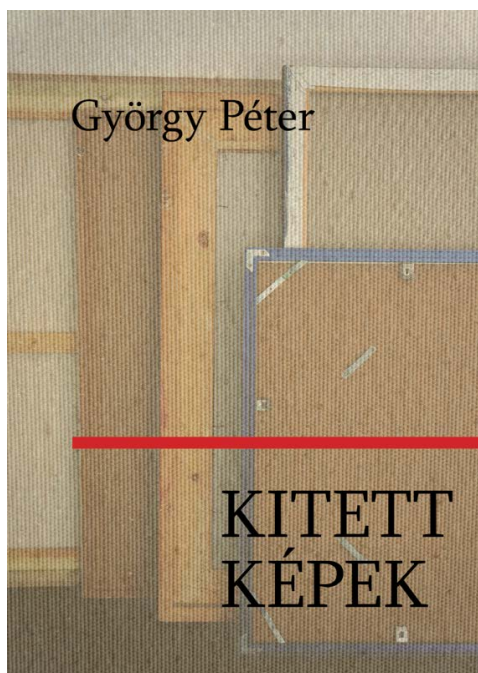
[titkoscsoda] Györgydeák György rajzai első pillantásuk óta (vagyis a 80-as évek közepétől) kedvenc könyveim illusztrációit

idézték számomra. Szemethy Imre Maldoror énekei (Lautréamont) és Borges Titkos csoda rajzillusztrációinak világát. Iróniát, abszurditást, szürrealizmust, és ahogy Szemethy nevezte: „patafizikát”, ami számomra vállalhatóan is metafizikus áthallást jelent. Talán nem meglepő, ha végezetül egy személyes élménnyel zárom a kötet bemutatását. Az album érkezésével nagyjából egy időben vettem észre, hogy a velem szemben lévő árvalányhajás dombra, dombba beköltözött egy borz. Nem könnyű nem leírni ide. Bár valóságos állat, gondolok valamit az üzenet(éről)...

Sinkó István

Egy szigorú hang a jelenből

György Péter:
Kitett képek

Határozott kritikai hang György Péteré. Megfontolt, de nem kíméletes, a közepébe vág, és tanáros szigorral oszlat el kételyeket – néha tévhiteket – írásaiban. Személyes, de nem személyeskedő, ítéletet mond, de nem kíván a legfőbb ítésszerepében tetszelegni. Az *Élet és Irodalom* hasábjain 2015–2020 között megjelent kritikáiból válogatott most egy kötetnyit Szikszai Károly szerkesztő.

Az írások átfogják jelenünk kulturális teljesítményeinek szinte teljes platformját, a képzőművészet, az építészet és a múzeumok világa egyaránt görcső alá kerül György Péter vizsgálódásának tárgyaként. A könyvet bevezető írásában Kürti Emese

Élet és Irodalom,
Budapest, 2020,
167 old, 3200 Ft

meg is fogalmazza azt a kritikai irányt, amit György Péter fel fogása képvisel. Egy szubjektív antropológia felől megközelített kulturális dzsungel és annak feltárandó részei kerülnek az olvasó elé. Kürti jól érzékelteti: „a kötetten végigvonul az avantgárd szubkultúrájának, művészeinek és médiumainak kivételesen mély ismerete”.

György írásaira, kritikáira elsősorban azért érdemes odafigyelni, azokat gondosan olvasni, mert nem pusztán saját meglátásait, hanem azok alátámasztására – széles körű olvasottságát, tájékozottságát bemutatandó – remek hivatkozásokat is találunk. Így figyelmet felkeltő idézetek és példák nyomán jutunk el a szerzővel konklúziójához, legyen az egy magyarkodó kiállítás (*Magyar hős – idegen busó meccs*) vagy Gróf Ferenc izgalmas Bernáth-projektje (*Budapest-panoráma*), de gyakran szólal fel tájat, várost elcsúfító, alig értelmezhető plasztikák ügyében is (*Miska-kolosszus*).

György kontextust értelmező írásai legtöbbször pontosan irányítják a figyelmet az adott helyzet (kiállítás, múzeumi munka) mögött húzódó problémákra. „A nemzeti emlékezet absztrakt normája annyit ér, mint a mikrohistóriák kérlelhetetlen precizitású metszeteinek pontossága” (*Az üres tér múzeuma*). A kötetben fel-felbukkannak azok a szellemi toposzok is, melyeket György Péter kiemelkedő teljesítményként, a magyar kulturális szcena egyedülálló jelenségeiként mutat be. A kötetet indító, El Kazovszkij emlékkiállításáról szóló, 2015-ben megjelent, kétfételes írás utolsó, hosszú mondata nemcsak El Kazovszkij apoteózisa, de egy megrendítő életmű elhelyezését elemző pozitív kritikai hang is egyben: „Így vált El Kazovszkij életmű-kiállítása a magyar kánon újírásának fontos állomásává [...] anélkül, hogy az »mestert« formált volna belőle, azaz épp oly halottá tették volna, mint amilyen vadul és szabadon élni kényszerült, és persze akart.”

Számos kritikájában, mint például Károlyi Zsigmondról szóló írásában is felleljük az új szemléletű elemzés kísérletét, mely ok-okozat formájában kívánja értelmezni a látott műegyütteseket. György Péter azt az esztétikai-etikai hangot képviseli a magyar műkritikában, amely szókimondásával, ugyanakkor megkérdőjelezhetetlen tárgyi tudásával az elé került „tárgylemez”, azaz a kultúra egy-egy szegmensének minden kis jelenségét, értékét és hibáját, tévedését is szigorú vizsgálat alá veszi és frappáns módon elemzi. Kritikái határozott hangú felszólalások egy magasabb színvonalú kulturális lét megteremtésének érdekében.